

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีเศรษฐกิจแบบตลาด (Market economy)

แนวความคิดของเศรษฐศาสตร์สำนักนี้คือ “ลัทธิเสรีนิยมใหม่” (neo-liberalism) ที่เน้นการค้า การลงทุนและการบริการต่างประเทศอย่างเสรี ทฤษฎีนี้ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกมาโดยตลอด นักเศรษฐศาสตร์กระแสนี้เชื่อว่าปัญหาที่ใหญ่ที่สุดและเร่งด่วนที่สุดของระบบเศรษฐกิจ คือ การขาดสภาพคล่องทางการเงิน กล่าวคือ ถ้ามีเงินจากต่างประเทศมาช่วยเหลือก็จะสามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ ดังนั้น การสร้างสภาพคล่องโดยการกู้ยืมเงินจากธนาคารโลกจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศอื่น ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นหากต้องการ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางของทฤษฎีนี้

เศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ หรือเศรษฐกิจแบบตลาด เป็นแนวคิดที่เน้นเรื่อง “เงิน” หรือ “ทุน” มากจนขาดแง่มุมของความเป็น “ชาติ” หรือ “ชาตินิยม” ไปเพื่อให้ได้มาซึ่ง “เงินตรา” เศรษฐศาสตร์กระแสนี้ เห็นว่าอะไรในชาติที่ล่อใจให้นักลงทุนต่างชาติอยากซื้อ ก็สามารถขายได้ทั้งสิ้น เพราะมีแต่เงินจำนวนมากเท่านั้นที่จะผ่อนคลايวิกฤติทางการเงิน การที่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ เน้นแต่เรื่อง “เงิน” จนละเลยเรื่อง “คน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของคนธรรมดาสามัญที่เป็น “คนเล็ก ๆ” จำนวนหลายสิบล้านคนของประเทศทำให้ทฤษฎีนี้เสื่อมโทรมลง และง่ายที่จะถูกมองว่าเป็นทฤษฎีที่มุ่งตอบคำถามให้แก่ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจของประเทศมากกว่าที่จะตอบคำถามให้แก่เกษตรกรระดับกลาง เล็ก และคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป

วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทยได้ช่วยเปิดภาพลวงตาให้คนในสังคมเห็นด้วยว่าเศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไร้แล้ว ซึ่งสังคมในอุดมคติข้างหน้า แนวความคิดนี้ไม่สามารถให้คำมั่นสัญญาใด ๆ ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศว่าหากขายทรัพย์สินของประเทศ รวมทั้งแรงงานราคาถูกจำนวนมากให้กับนักธุรกิจต่างชาติไปแล้วภายในระยะเวลา 5-10 ปี ข้างหน้าชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศจะดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่

แต่ไม่ว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยจะวิกฤติสักเพียงใดก็ตาม เศรษฐศาสตร์แนวโลกาภิวัตน์ก็จะยังเป็นเศรษฐศาสตร์กระแสหลักของประเทศต่อไป เนื่องจากภายใต้ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันยังไม่พบว่ามีทางเลือกอื่นที่ดูจะสมเหตุสมผล ให้คำมั่นสัญญาต่ออนาคตตลอดจน

สามารถตอบสนองความจำเป็นและแบบแผนการบริโภคได้ดียิ่งกว่านี้ คนจำนวนมากของประเทศ จำต้องเดินตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ต่อไป (สังคิต พิริยะรังสรรค์, 2542)

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการผลิต

แนวทางในการจัดการการผลิตสำหรับธุรกิจชุมชนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มี การดำเนินกิจกรรมการผลิตสามารถจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1.2.1 การส่งเสริมการผลิตและการวางแผนการผลิต

การส่งเสริมการผลิตเป็นการส่งเสริม หรือสนับสนุนให้สมาชิกทำการผลิตและขยายการผลิตในสิ่งที่ตลาดต้องการ ในทำนองเดียวกันก็พยายามเลิกการผลิต หรือลด ปริมาณการผลิตที่ตลาดไม่ต้องการ ดังนั้น วิธีการวางแผนการผลิตในปัจจุบันจึงเริ่มต้นจาก การตลาดก่อนหมายถึง ศึกษาเรื่องภาวะการณต์ตลาดและเรื่องราคาดูก่อนแล้วจึงค่อยมาศึกษาเรื่อง การผลิตและการวางแผนการผลิตว่าผลิตสินค้าอะไร เมื่อใด มากน้อยเท่าใด และนานเท่าใดด้วย เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด ฉะนั้น การส่งเสริมการผลิตจึงทำควบคู่กับการวิจัยด้าน การตลาดและการวางแผนการตลาด ฉะนั้นจะเห็นว่าในการส่งเสริมการผลิตของสมาชิกรายบุคคล องค์กรชุมชนจะต้องดำเนินการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในทางการตลาดก่อน จากนั้นจึงมาหาช่องทาง ให้สมาชิกทำการผลิต โดยองค์กรฯให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า องค์กรเศรษฐกิจชุมชนจะส่งเสริมให้สมาชิกผลิตอะไรนั้น ลำดับแรกจะต้องศึกษาถึงความเป็นไป ได้ของแต่ละครอบครัวและท้องถิ่น โดยใช้วิธีให้สมาชิกได้ร่วมกันศึกษาและตัดสินใจเอง และใน การส่งเสริมการผลิตรายบุคคลนั้น องค์กรฯจะต้องให้การสนับสนุนด้านเงินทุน วิชาการ และ เทคโนโลยีที่เหมาะสม มุ่งพัฒนาแหล่งน้ำ ที่ดิน ทั้งที่เป็นส่วนตัว และทรัพยากรชุมชนต่าง ๆ ให้ ชุมชนรู้จักใช้อย่างคุ้มค่า และประหยัด เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และเอื้อต่อการยังชีพของชุมชนจะ เห็นว่าลักษณะสำคัญในการส่งเสริมการผลิตของสมาชิกรายบุคคล องค์กรฯต้องให้อิสระกับสมาชิก ในการคิด ตัดสินใจในการเรียนรู้ร่วมกัน

ในการจัดการการผลิต ขั้นตอนแรกของการจัดการ คือ การวางแผนการผลิต หมายถึง การใช้แรงงาน วัตถุดิบ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ การวางแผนโรงงาน การวางแผนการผลิต ที่จะทำให้วัตถุดิบผ่านเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยเร็วซึ่ง เป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องถูกควบคุมให้ต่ำสุดและเป็นการใช้เครื่องจักรและแรงงานให้มีความสัมพันธ์กัน มากที่สุด

ดังนั้น การวางแผนการผลิต เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะผลิตสินค้าชนิดไหน อย่างไร โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ คือ ขนาด คุณภาพ ปริมาณการผลิต ที่ตั้งแหล่งผลิต เป็นต้น (ยุพาวดี บุริมสิทธิพงษ์และคณะ, 2546, น.10)

2.1.2.2 การดำเนินการผลิตหรือการแปรรูป

จากแนวคิดของสมคิด บางโม (2538,น.94) กล่าวว่า การดำเนินการผลิตเป็น กิจกรรมที่ต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ซึ่งผู้ประกอบการ จะต้องดำเนินการดังนี้

- การจัดซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ จะต้องได้วัตถุดิบ และอุปกรณ์ที่มีคุณภาพและราคาที่เหมาะสมจึงจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง ถ้าไรก็จะเพิ่มมากขึ้น
- วิธีการจัดซื้อมักทำกันในรูปสัญญาซื้อขาย เพราะต้องสั่งซื้อครั้งละมาก ๆ และสั่งซื้อล่วงหน้าก่อนดำเนินการผลิต เพื่อให้วัตถุดิบป้อนเข้าสู่โรงงานทันเวลา ดังนั้น ฝ่ายจัดซื้อต้องมีความชำนาญและประสบการณ์ในการตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบ อีกทั้งต้องรู้แหล่งวัตถุดิบอีกด้วย
- การตัดสินใจซื้อ จะต้องคำนึงถึงจำนวนที่สั่งซื้อแต่ละครั้งและคุณภาพของวัตถุดิบว่าจะสั่งซื้อครั้งเดียวจำนวนมาก ๆ หรือควรสั่งซื้อหลายครั้งในจำนวนน้อย ๆ วิธีใดจะเกิดประโยชน์มากที่สุด สำหรับเรื่องคุณภาพของวัตถุดิบจะต้องประสานงานกับฝ่ายผลิตจึงจะได้วัตถุดิบที่ฝ่ายผลิตต้องการ
- ระดับของพัสดุคงคลัง จะต้องรักษาระดับสินค้าที่เก็บไว้ให้ได้มาตรฐาน โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาด้วย
- การบำรุงรักษาเครื่องจักร ต้องมีการตรวจสอบดูแลรักษาตามกำหนดเวลาให้เครื่องจักรมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- การจัดการตารางและโปรแกรมการผลิต การผลิตที่มีประสิทธิภาพจะต้องดำเนินการไปตามขั้นตอนของกิจกรรมแต่ละขั้นอย่างสัมพันธ์กัน การจัดเวลาหรือตารางการผลิตจะต้องคำนึงถึงวัตถุดิบที่มีอยู่ การจัดเวลาสำหรับการผลิต และการจัดการเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการผลิต

จากแนวคิดดังกล่าว จะพบว่า การดำเนินการผลิต เริ่มจากขั้นตอนการรวบรวมวัตถุดิบจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการผลิต ซึ่งจะมีการกำหนดตารางหรือโปรแกรมการผลิตมีการบำรุงรักษาเครื่องจักร นอกจากนี้การดำเนินการผลิตยังมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการขายซึ่งเป็นเรื่องของการตลาดโดยตรง เช่น การขนส่วน การขาย เป็นต้น

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการตลาด

การจัดการธุรกิจขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ เงินทุน การผลิต การแปรรูปดั่งที่กล่าวมาแล้ว ล้วนแต่มุ่งไปสู่การจัดการระบบเศรษฐกิจใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย แต่การดำเนินงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นหัวใจของการดำเนินธุรกิจชุมชน คือ การจัดการการตลาด (อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2542)

สำหรับการจัดการการตลาดขององค์กรชุมชนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย คือ

ส่วนประสมทางการตลาด

การพิจารณาการดำเนินการทางการตลาดขององค์กรสามารถพิจารณาได้จากส่วนประสมทางการตลาด (marketing mix) ขององค์กรนั้น ๆ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด

1) ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นสิ่งที่สามารถสนองความต้องการและความจำเป็นของมนุษย์ได้ ผลิตภัณฑ์อาจเป็นคุณสมบัติที่ตะต้องได้หรือตะต้องไม่ได้ก็ได้ ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย ตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ และผู้ขาย

2) ราคา (Price) เป็นสิ่งที่กำหนดมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสินค้า หรือบริการในรูปของเงินตรา เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดราคา นโยบาย และกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการกำหนดราคา

3) การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง ช่องทางการติดต่อ (distribution channel) เป็นการติดต่อกับสมาชิกผู้ใช้บริการ ในส่วนนี้เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับสถานที่ที่ให้บริการแก่สมาชิก

4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้จำหน่ายและตลาด เป้าหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แจ้งข่าวสาร หรือชักจูงให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมที่ซื้อซึ่งในที่นี้หมายถึง การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (publicity and public relation) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของส่วนประสมทางการส่งเสริมการตลาด (promotion mix) หรือส่วนประสมในการติดต่อสื่อสาร (communication mix)

- การให้ข่าว (Publicity) เป็นการเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการแบบไม่ใช้บุคคล โดยที่องค์กรที่เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์นั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ จากการเสนอข่าวนั้น

- การประชาสัมพันธ์ (Public relation) เป็นการกระทำเพื่อชักจูงให้เกิดความคิดเห็นหรือทัศนคติที่ดีต่อองค์กรซึ่งกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อ

ปาก (Word of Mouth) เป็นต้น หรือจะเป็นว่าการให้ข่าวเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ เพราะการให้ข่าวเป็นกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทางการเงิน

การวิเคราะห์ทางการเงินมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่สำคัญคือ การวิเคราะห์งบการเงินเปรียบเทียบ (comparative statement) ตามแนวนอน (horizontal analysis or trend ratios) และอัตราส่วนทางการเงิน (financial ratios) ซึ่งการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของธุรกิจ อาจจะแสดงให้เห็นหลาย ๆ ปี โดยการจัดเตรียมงบการเงินในรูปแบบงบการเงินเปรียบเทียบและจะทำการวิเคราะห์ทั้งแนวนอนและแนวตั้ง คือ การวิเคราะห์แนวนอน (horizontal analysis or trend ratios) เป็นการแสดงค่าการเปลี่ยนแปลงรายการทางการเงินของงวดเวลาต่าง ๆ ในกรณีที่ต้องการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลา จะใช้วิธีเปรียบเทียบอัตราร้อยละโดยเทียบจากปีฐาน ทั้งนี้ควรระวังปีที่นำมาเป็นฐานจะต้องมีการดำเนินงานที่เป็นปกติ ส่วนการวิเคราะห์แนวตั้ง (vertical analysis or structural ratio) เป็นการเปรียบเทียบอัตราร้อยละของรายการทางการเงินต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันของงวดเวลาหนึ่ง การแสดงความสัมพันธ์เปรียบเทียบโดยไม่แสดงจำนวนเงินเรียกว่า Common size Statement

อัตราส่วนทางการเงิน (financial ratios) เป็นการเปรียบเทียบรายการในงบการเงิน ตั้งแต่ 2 รายการเพื่อหาความสัมพันธ์ หน่วยอาจเป็นอัตราส่วนร้อยละ จำนวนครั้ง จำนวนรอบ หรือระยะเวลา แบ่งเป็น 4 ประเภท เพื่อให้ภาพทางการเงินได้ครบถ้วน ต้องใช้เป็นกลุ่ม นอกจากนั้นการอ่านผลจากอัตราส่วนทางการเงินต้องอาศัยการเปรียบเทียบซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ 3 ลักษณะ คือ เปรียบเทียบกับอัตราส่วนในอดีตของกิจการเอง อัตราส่วนทางการเงินอาจแบ่งได้ 4 ประเภท คือ

อัตราส่วนความคล่องตัว วัดความสามารถในการจ่ายภาระผูกพันทางการเงินในระยะสั้นเมื่อครบกำหนด ได้แก่ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (Current Ratio)

$$\text{อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$$

อัตราส่วนวิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้สินทรัพย์ (Activity Ratios) วัดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของธุรกิจเปรียบเทียบกับยอดขายกับเงินทุนรายการสินทรัพย์ต่างๆ ได้แก่

อัตราส่วนการหมุนของสินทรัพย์รวม (Total Asset Turnover)

$$\text{อัตราส่วนการหมุนของสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{ยอดขาย}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

อัตราส่วนวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Profitability ratios)

วัดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ได้แก่ ผลตอบแทนสุทธิจากสินทรัพย์รวม

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิจากสินทรัพย์รวม} = \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{สินทรัพย์รวม}}$$

$$\text{อัตราส่วนผลตอบแทนสุทธิจากส่วนลงทุน} = \frac{\text{กำไรสุทธิ} \times 100}{\text{ส่วนลงทุน}}$$

การวิเคราะห์ทางการเงินด้วยอัตราส่วนทางการเงินข้างต้น ได้มีการนำมาใช้กับกิจการและวิสาหกิจระดับท้องถิ่นแล้วดังเช่น ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ (2546)

2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภายในธุรกิจ (SWOT)

สิ่งแวดล้อมธุรกิจ คือ สิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการจัดการองค์กรธุรกิจ โดยสิ่งแวดล้อมภายในธุรกิจเป็นสิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจสามารถควบคุมได้ แต่สิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นสิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1.6.1 สิ่งแวดล้อมภายในธุรกิจ (Internal Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจควบคุมได้ (controllable) ประกอบด้วย การจัดการองค์กร การผลิต การตลาด การเงิน ทรัพยากรมนุษย์ ที่ตั้งธุรกิจ และระบบสารสนเทศ โดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมในองค์กรจะแยกการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ จุดแข็งและจุดอ่อน ซึ่งจุดแข็ง คือ ข้อได้เปรียบของธุรกิจ ที่มีความสามารถเหนือกว่าธุรกิจ อื่นในเรื่องการจัดการกับสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ส่วนจุดแข็ง คือ ข้อเสียเปรียบของธุรกิจ ที่ไม่สามารถพัฒนาให้เหนือกว่าธุรกิจอื่นในเรื่องการจัดการกับสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร และธุรกิจต้องทำการปรับปรุงเพราะเป็นสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร

2.1.6.2 สิ่งแวดล้อมภายนอกธุรกิจ (External Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจไม่สามารถควบคุมได้ (uncontrollable) ประกอบด้วย ประชากร เศรษฐกิจ การแข่งขัน สังคม วัฒนธรรม การเมืองและกฎหมาย เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมนอกธุรกิจ จะแยกการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ โอกาสและอุปสรรค ซึ่งโอกาส คือ

สิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจไม่สามารถควบคุมได้แต่เอื้อประโยชน์ให้แก่ธุรกิจ ส่วนอุปสรรค คือ สิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจไม่สามารถควบคุมได้และเป็นสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อ การเติบโตของธุรกิจ ซึ่งสามารถแยกเป็นตารางที่ 2 ได้ดังนี้ (อคุลย์ จารุงศ์กุล, 2542)

ตารางที่ 1 แสดงสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกธุรกิจที่มีผลต่อการวิเคราะห์ SWOT

สิ่งแวดล้อมภายในธุรกิจ	สิ่งแวดล้อมภายนอกธุรกิจ
<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการองค์กร - การผลิต - การตลาด - การเงิน - ทรัพยากรมนุษย์ - ที่ตั้งองค์กร - ระบบสารสนเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชากร - เศรษฐกิจ - การแข่งขัน - สังคมวัฒนธรรม - การเมืองและกฎหมาย - เทคโนโลยี - สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- การจักสาน

เพ็ญศรี ตู่ก และคณะ (2528) ได้ให้ความหมายของเครื่องจักสาน ดังนี้ เครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์คิดวิธีการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้สร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันด้วยวิธีการสอด ชัด และสานกันของวัตถุที่เป็นเส้น เป็นริ้ว เป็นหลัก โดยสร้างรูปทรงของสิ่งประดิษฐ์ชิ้นนั้น ตามความประสงค์ในการใช้สอยการสร้างเครื่องจักสานหรือการจักสานของมนุษย์โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยตามสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นหลักสำคัญ หลักการในการทำงานจักสานของมนุษย์ในชนชาติต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏอยู่จะมีรูปแบบและลวดลายในการสานที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายในการสานจะมีลักษณะจำกัดที่ใกล้เคียงกันไปด้วยนอกเหนือจากลวดลาย รูปทรง แล้ววัสดุในการทำเครื่องจักสานจะจำกัดด้วย เช่น ไม้ไผ่เป็นวัสดุที่ใช้กันมากที่สุด อย่างไรก็ตามการทำงานจักสานของไทยนั้นเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านพื้นเมืองที่มีทำกันมาแต่โบราณ และมีทำทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย คำว่า เครื่องจักสาน นั้น โดยทั่วไป

มักจะหมายถึง สิ่งที่ผลิตขึ้นด้วยมือ โดยวิธีการ จัก สาน ถัก และทอเป็นหลัก การที่เรียกเครื่องจักสานนั้น เข้าใจว่าเป็นคำที่เรียกตามวิธีการทำให้เกิดเครื่องจักสาน นั้นเอง เพราะเครื่องจักสานจะต้องผ่านกระบวนการที่ประกอบด้วย การจัก การสาน และการถัก

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2532) ดินแดนทางภาคเหนือ มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็น บริเวณทิวเขาและหุบเขาทางเหนือ ซึ่งได้แก่ บริเวณที่สูง และภูเขาทั้งหมด ประกอบไปด้วยพื้นที่จังหวัด 8 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน และ พะเยา ลักษณะทั่วไปของทางภาคเหนือเป็นหุบเขาและทิวเขาสลับกันเป็นแนวยาวขนานกันจากเหนือมาใต้ มีทิวเขาที่สำคัญจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก คือทิวเขาแดนลาว ทิวเขาขุนตาล ทิวเขาผีปันน้ำ และทิวเขาหลวงพระบาง นอกจากนี้ยังมีทิวเขาและยอดเขาสูง เช่น ดอยอินทนนท์ ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้บริเวณที่สูงของทางภาคเหนือเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารในประเทศที่สำคัญ คือ แม่น้ำปิง ยม น่าน เป็นแม่น้ำที่มีสาขาสำคัญต่อเนื่อง คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ทางเหนือจะไหลลงสู่แม่น้ำโขง ได้แก่ แม่น้ำวัง กก ส่วนแม่น้ำปายจะไหลลงสู่แม่น้ำสาละวิน ในบริเวณหุบเขาระหว่างที่สูงที่แม่น้ำเหล่านี้ไหลผ่านจะเกิดที่ราบดินตะกอน ซึ่งแม่น้ำพาโคลนตมมาจากบริเวณไหล่เขามาทับถมกันเป็นบริเวณที่มีดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร จากลักษณะภูมิประเทศของ ภาคเหนือ ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าบริเวณภาคเหนือเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะในการเพาะปลูก มีลำน้ำต่าง ๆ บริบูรณ์ เป็นประโยชน์ในการเพาะปลูก ได้กลายเป็นแหล่งเกษตรกรรม และจากการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมดังกล่าว ทำให้ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือเครื่องใช้งานจักสานที่สำคัญของประเทศไทย จะเห็นได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังหลายแห่งในภาคเหนือ มีภาพชาวบ้านใช้เครื่องจักสานในชีวิตประจำวันปรากฏอยู่ เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นชีวิตของชาวบ้านกำลังนั่งสนทนากันอยู่ข้าง ๆ ตัวภาชนะจักสานชนิดหนึ่งที่เรียกว่า เปี้ยดวางอยู่ รูปทรงเปี้ยด หรือกระบุงที่ปรากฏในภาพไม่ต่างไปจากเปี้ยดที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนัก แสดงว่าชาวล้านนาสานเปี้ยดใช้มาแล้วไม่น้อยกว่า 100 ปี ตามอายุของภาพจิตรกรรม นอกจากภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ที่มีภาพของเครื่องจักสานปรากฏอยู่แล้ว ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังอีกหลายแห่งที่ปรากฏเครื่องจักสานอยู่ เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรศรีหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดภูมินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

นอกจากนี้วัฒนธรรมสำคัญที่มีผลเกี่ยวเนื่องต่อการผลิตเครื่องจักสานในภาคเหนืออย่างมากคือ วัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียวทำให้เกิดเครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นเด่นชัดเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องจักสานภาคเหนือได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเครื่องจักสานที่มีผลเกี่ยวเนื่องต่อการผลิตงานจักสานในภาคเหนืออย่างมาก คือ

วัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งเป็นลักษณะของการบริโภคข้าวเหนียวที่แตกต่างไปจากการบริโภคข้าวเจ้าในภาคกลางและภาคใต้ และจากการบริโภคข้าวเหนียวนี้เองทำให้เกิดงานจักสานที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับการบริโภคข้าวเหนียว เช่น ถังถึง ก๋วย ซ้าหวด ก่องข้าว กระจับปี่ ข้าวแอบข้าว และขันโตก งานจักสานของภาคเหนือเป็นงานที่มีการทำขึ้นมาใช้หลายชนิดแต่เครื่องใช้ส่วนมากจะสานด้วยไม้ไผ่มากกว่าวัสดุอื่น ทั้งนี้เนื่องจากภาคเหนือเป็นภาคที่มีไม้ไผ่นานาชนิดที่เหมาะสมแก่การนำมาจักสาน จึงทำให้พบงานจักสานที่มากมายหลายประเภททางภาคเหนือ

วิฒนะ กุฑะวิภาค (2545) ได้กล่าวถึง อิทธิพลที่มีผลต่องานหัตถกรรมพื้นบ้านทางภาคเหนือ เนื่องจากประเทศใกล้เคียงในบางอย่างแต่ก็ได้พัฒนารูปแบบการใช้สอยที่เป็นแบบฉบับของตัวเองแล้วเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ คือ ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม เนื่องจากอาณาจักรล้านนาไทยเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็งยืนยงตลอดมา

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง การจักสานว่าเป็นงานที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยเรานั้นผูกพันอยู่กับธรรมชาติ และธรรมชาตินี้เองเป็นสิ่งที่มิมีบทบาทต่องานหัตถกรรมไทย งานศิลปะของไทยหลายประเภทเกิดจากการนำเอาวัสดุธรรมชาติ มาประดิษฐ์เป็นงานฝีมือที่มีคุณค่าทั้งศิลปะและการใช้สอยเครื่องจักสานนับเป็นงานฝีมืออีกประการหนึ่ง ที่ผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาช้านาน การทำเครื่องจักสานขึ้นแต่ละชิ้นนั้นล้วนมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

สนไชย กุฑริชติ (2539) ได้กล่าวถึงงานจักสานว่า ในประเทศไทยมีการจักสานอยู่ประจำบ้าน ที่สำคัญอย่างยิ่งทุกคนต้องใช้ประกอบกับความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจของชนบท จึงต้องทำเครื่องใช้สอยไว้ใช้ด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองประโยชน์การใช้สอยตามความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ เครื่องมือทางกลกรรม เกษตรกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำ และภาชนะที่ใช้ในครัวเรือน การผลิตจะไม่พิถีพิถันมากนักในด้านความประณีต แต่จะเน้นความคงทนแข็งแรง เหมาะกับประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก นอกจากนั้นยังมีผลิตภัณฑ์ที่มีจุดมุ่งหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำรงชีวิต แสดงให้เห็นการพัฒนาที่สูงขึ้นกว่าขั้นพื้นฐาน ส่อให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นจะมีรูปแบบงาน เป็นเครื่องจักสานที่ใช้ความประณีตพิถีพิถันในการผลิตสอดแทรกความคิดสร้างสรรค์ของผู้ผลิตไว้ในผลงานนั้น

สาวิตรี เจริญพงศ์ (2537) ได้กล่าวถึง การจักสานเป็นงานทางศิลปหัตถกรรมที่ค่อนข้างหาหลักฐานยากเพราะเป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุที่ไม่คงทนถาวร ยั่งยืนผ่านไปนาน

เท่าใดหลักฐานเกี่ยวกับงานจักสานที่จะหลงเหลืออยู่ก็มีน้อยลงทุกที ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยากที่จะพบงานจักสานของจริง อันเป็นมรดกมาตั้งแต่สมัยโบราณ งานจักสานที่ยังพอมีหลักฐานที่พอจะนำมาใช้ได้ประการหนึ่ง คือ งานวรรณคดี ที่มีการเล่าเรื่องถึงการใช้งานจักสานในชีวิตประจำวัน

อนек บุญภักดีและพิศนธ์ ใจสุทธิ (2536) ได้กล่าวถึง งานจักสานเป็นงานฝีมืออย่างหนึ่งซึ่งแต่ก่อนเป็นงานที่ชาวบ้านทั้งชายหญิงนิยมทำกันในยามว่าง เพื่อผลิตเป็นของใช้ในครัวเรือน เช่น ตะกร้า กระจาก ตะกร้า กระจุง ฯลฯ สำหรับใช้ในครอบครัว หรือจำหน่ายแจกแลกของอื่น เมื่อทำได้เหลือใช้วัสดุที่นำมาใช้ในการจักสานมาก 'ได้แก่' 'ไม้ไผ่' และสิ่งของที่ขึ้นจากการนำเอาไม้ไผ่มาจักสานเรียกว่า เครื่องจักสานก็เพราะเวลาทำจะต้องนำไม้ไผ่มาจัก ให้เป็นเส้นตอกเสียบก่อนแล้วจึงนำเอาเส้นตอกมา สาน เป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่ต้องการ โดย ได้จำแนกเครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทที่ใช้ในบ้าน
2. ประเภทภาชนะบรรจุของ
3. ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้
4. ประเภทศิลปหัตถกรรม

- เครื่องข่ายการประกอบอาชีพและการพัฒนาอาชีพ

ชัยณรงค์ พฤกษากร (2540, หน้า 9) ได้กล่าวถึง เครื่องข่ายการประกอบอาชีพในสมัยโบราณการย้ายถิ่นฐานทำให้มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันต่อมามีการนำเงินตราขึ้นมาเป็นวัตถุกลางที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน และติดต่อทำให้มีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจการเมือง และสังคม ทำให้เกิดบทบาทในการประกอบอาชีพที่ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ ช่วยให้อัตราการว่างงานลดน้อยลง เพราะมีการจ้างงานในชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดความมั่นคงของประเทศเพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายมีรายได้และเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่น โดยเกิดเครือข่ายขึ้น 2 แบบ ดังนี้

- 1) การเกิดเครือข่ายขึ้น โดยธรรมชาติ ความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องจากความสำคัญทางเครือญาติ หรือมีความเชื่อถืออย่างเดียวกัน หรือเคยแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันซึ่งมีลักษณะการเกิดอยู่ 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1) เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายคนในหมู่บ้านในชนบท คนในหมู่บ้านมักเกี่ยวดองกันเป็นญาติกัน และในหมู่เครือญาติมักมีการพึ่งพาอาศัยกัน เอื้อเพื่อแบ่งปันกัน

1.2) เครือข่ายทางเศรษฐกิจ เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางเศรษฐกิจ เช่น กรณีการแลกเปลี่ยนพริกกับข้าวระหว่างชาวไร่พริกแห่งบ้านลำเจียกกับชาวนาแถบ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

1.3) เครือข่ายของความเชื่อถือ เครือข่ายของความเชื่อถืออาจจะแบ่งได้เป็น 2 แบบ ดังต่อไปนี้

1.3.1) เครือข่ายความเชื่อถือในตัวของผู้นำกรณีนี้มักเกิดขึ้นจากกรณีที่ผู้นำกับเครือข่ายมีฐานะของความเป็นครูกับลูกศิษย์กัน

1.3.2) ความเชื่อในความคิดของผู้นำ หรือกิจกรรมที่ผู้นำทำอยู่ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของตนได้

2) เครือข่ายที่เกิดขึ้น โดยการจัดตั้งการเกิดขึ้นของเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากความพร้อมและความต้องการของผู้นำและผู้นำและเครือข่ายของตนเองมีลักษณะของเครือข่ายสัมพันธ์ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1) เครือข่ายความคิด เน้นการทำงานด้านความคิด เผยแพร่แลกเปลี่ยนความคิด

2.2) เครือข่ายกิจกรรม เป็นการช่วยเหลือร่วมมือกันในการทำกิจกรรมส่วนใหญ่ มักเป็นเครือข่ายภายในชุมชน

2.3) เครือข่ายสนับสนุน เพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกันมีความจำเป็นจะต้องมีทุนเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย อาจเป็นทุนจากภายใน หรือจากการช่วยเหลือภายนอกก็ได้รวมจนถึงเครือข่ายการค้าเป็นเครือข่ายที่มีอำนาจขนาดใหญ่ หรือเล็กขึ้นอยู่กับจำนวนกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทั้งภายในและภายนอกของชุมชน ซึ่งจะประกอบไปด้วยผู้ผลิตพ่อค้าคนกลาง ผู้ค้ารายย่อย รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านการค้าส่งและการค้าปลีก โดยการค้าส่งเป็นการค้าที่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หรือร้านค้าขนาดใหญ่ ได้ทำการแจกจ่ายจำหน่ายสินค้าของเขาไปยังผู้รับช่วงไปจำหน่ายแจกไปยังประชาชนผู้ใช้สินค้านั้นเพื่อ ประโยชน์ส่วนตัว กิจกรรมการค้าปลีกเป็นสถาบันทางการตลาดที่ใกล้ชิดกับผู้บริโภคมากที่สุด มีขนาดของการดำเนินงาน แตกต่างกันทั้งขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ การค้าจึงเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงไปถึงการประกอบอาชีพให้สามารถดำเนินกิจการได้ โดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องในการค้า แยกได้ 4 ประเภท คือ

ผู้ผลิต (Producers) ได้แก่ ผู้ทำการเพาะปลูก พวกเลี้ยงสัตว์ เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม มีหน้าเปลี่ยนทรัพยากร ให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค

ผู้แจกจ่าย (Distributors) ได้แก่ พวกพ่อค้า เจ้าของคลังสินค้า พ่อค้าปลีกย่อยเป็นตัวแทนที่ทำหน้าที่ขายสินค้าให้ผู้บริโภคขั้นสุดท้าย

คนกลาง (Intermediaries) ได้แก่ พวกเอเยนต์ ตัวแทน นายหน้า หน้าที่ของช่องทางการตลาดที่จะเกี่ยวข้องกับการนำสินค้าต่าง ๆ จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคเพื่อทำให้เกิดการซื้อขาย

ผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือ ทำหน้าที่ให้ความสะดวกทางการ โดยไม่มีกรรมสิทธิ์ในสินค้าและไม่มีสิทธิ์ในการตกลงซื้อขาย ได้แก่ นายธนาคาร บริษัทขนส่ง

แม้ว่าผู้ผลิตมีอิสระที่จะขายโดยตรงให้แก่ผู้บริโภคขั้นสุดท้าย แต่ผู้ผลิตก็เห็นประโยชน์และความจำเป็นจากการใช้คนกลางเป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคให้สินค้า หรือผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ได้เข้าถึงตลาดเป้าหมายที่ต้องการ

- การพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาทางอาชีพมีหลักการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้ (นวลศิริ เปาโรหิต, 2529 หน้า 11)

1) การรู้จักตนเอง หมายถึง การที่บุคคลได้พิจารณาถึงความสามารถ จุดเด่น ทักษะ ค่านิยมความสนใจ ตลอดจนบุคลิกภาพของตนเองว่าเป็นอย่างไร การรู้จักตนเองนั้นสำคัญอย่างยิ่งต่อการเลือกประกอบอาชีพของบุคคล

2) การรวบรวมข้อมูล เป็นการได้รับความรู้ทางอาชีพ เช่น ลักษณะของอาชีพ การศึกษาที่จำเป็นที่จะก้าวไปสู่อาชีพนั้น ความมั่นคงของการประกอบอาชีพ

3) การเตรียมตัว เพื่อก้าวเข้าสู่โลกอาชีพเป็นการฝึกทักษะความรู้ที่ก้าวไปสู่งานอาชีพที่หวังไว้การพัฒนาอาชีพและความคงอยู่ในอาชีพจุดมุ่งหมายการทำงานสรุปได้ดังนี้ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535 หน้า 101)

1) เพื่อสนองความต้องการของคนและพัฒนาตนเอง โดยใช้ศักยภาพที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่นำไปสู่ความสำเร็จ และเป้าหมายในชีวิตของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2) เพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เป็นการหาเลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัวโดยมีรายได้เป็นเงินตราและค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ

3) เพื่อจุดมุ่งหมายทางสังคม เป็นการสร้างสัมพันธภาพ บุคคลในสังคมเป็นตัวอย่างที่ดีสถานภาพทางสังคมของบุคคล งานจึงมีความผูกพันกับชีวิต โดยมีงานมีอิทธิพลต่อคุณค่าและความหมายของชีวิต งานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์และงานนั้นมาซึ่งความสุขและความสำเร็จในชีวิตการส่งเสริมอาชีพจักสานในท้องถิ่น

- โครงการส่งเสริมอาชีพจักสาน

องค์กรหรือ หน่วยงานที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบอาชีพงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน มีดังนี้

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ถนนทุ่งโฮลเต็ล จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อย โดยร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการกำหนดงานการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาค ให้คอยดูแลและประสานงานการดำเนินงานตามเป้าหมาย แนวทางและมาตรการการส่งเสริมให้บริการจัดกิจกรรมให้แก่อุตสาหกรรมในครัวเรือน และงานหัตถกรรมในภูมิภาคเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งดำเนินกิจกรรมให้บริการดังนี้

1) การฝึกอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม โดยสนับสนุนวิทยากรในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน สำหรับราษฎรในท้องถิ่นตามแผนงานและหลักสูตรเพิ่มทักษะรวมทั้งการจัดฝึกอาชีพในสถานที่สำหรับผู้สนใจในประเภทวิชาต่าง ๆ

2) การฝึกอบรมสัมมนาด้านเทคนิค

3) การบริหารเงินกู้ ในลักษณะเงินทุนหมุนเวียนในกิจการอุตสาหกรรมในครัวเรือน

4) บริการส่งเสริมการตลาด โดยรับฝากแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของราษฎรและผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริมในการแสดงผลิตภัณฑ์ ประสานงานเชื่อมโยงกับผู้ซื้อและผู้ผลิต รวมทั้งจัดนิทรรศการ หรืองานแสดงสินค้าเพื่อส่งเสริมการตลาด

5) การให้บริการเฉพาะราย การให้บริการเทคนิควิชาการให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงสายงานการผลิตและการลงทุน

6) จัดการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม

7) ศึกษาวิจัยและพัฒนา

8) การนำผู้ประกอบการศึกษาดูงาน

9) การเผยแพร่

10) กิจกรรมสนับสนุน วิทยากรฝึกอาชีพ การให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการเงินกู้ การฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมในครอบครัว

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยณรงค์ พุกษากร (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนบพภาคเหนือ มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนวิธีวิจัยเป็นแบบเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนบ้านต้นแก้ว และบ้านถวายเพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยสังเกต และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลได้รับการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอโดยการบรรยาย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ความสัมพันธ์ทางความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางการแลกเปลี่ยนความรู้กัน และความสัมพันธ์ทางการซื้อขายสินค้า

2) กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม เป็นแบบไม่เป็นทางการมีการพบปะพูดคุยกันเสมอไม่มีขั้นตอนที่ตายตัว และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เช่นการเลือกซื้อและใช้วัสดุในการผลิตที่คุ้มค่า การเลือกแบบและการออกแบบงานแกะสลักที่เหมาะสมทั้งการซื้อขายสินค้าและปัญหาด้านการตลาดนอกจากการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มแล้ว กลุ่มยังได้รับและแสวงหาการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนด้วย โดยเฉพาะหน่วยงานของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

บรรชกร กล้าหาญ (2538) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตของหัตถกรรมพื้นบ้าน จากการศึกษาพบว่า กลไกหลักที่มีผลต่อกระบวนการถ่ายทอดคือ ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตเพื่อครอบครองตลาด อีกทั้งภาวะความจำเป็นในการผลิตต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบผลประโยชน์และเกิดระบบธุรกิจการถ่ายทอดขึ้น อีกประการหนึ่งคือ กลไกทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชน ระบบค่านิยมของชุมชนและพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์และคณะ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องวิสาหกิจหัตถกรรมพื้นบ้านกิจการถวัลย์ไม้ไผ่จักสาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชัดความสามารถการแข่งขันและความเข้มแข็งด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดการองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่ส่งผลต่อการจ้างงานในท้องถิ่น และระดับรายได้ของหน่วยธุรกิจ พบว่า การจัดการองค์กรส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของนายถวัลย์ สมธรรมชาติ โดยมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้

ช่วยเหลือดูแลกิจการ ส่วนการผลิตนั้นผลิตภัณฑ์ของนายถวัลย์ สมธรรม มีหลากหลายชนิด เช่น กระบุง ตะกร้า กระเป่า เป็นต้น ซึ่งนายถวัลย์ สมธรรมมีหน้าที่ดูแลตั้งแต่รับคำสั่งไปจนถึงการกระจายคำสั่งซื้อไปยังผู้ผลิตตามที่ตั้ง การตลาด จะมีการเก็บมัดจำร้อยละ 20 ของมูลค่าสินค้า และการเงิน มีการใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมดในการลงทุนครั้งแรก ซึ่งภายหลังได้มีการกู้ยืมจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 สหกรณ์เกษตรสารภี และกองทุนหมู่บ้าน

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์และคณะ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิสาหกิจหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มจักสานลานตาเกลี้ยง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ จิตความสามารถการแข่งขัน และความเข้มแข็งด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดการองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานในท้องถิ่น และระดับรายได้ของหน่วยธุรกิจ พบว่า ทางด้านการจัดการองค์กร ทางกลุ่มจักสานลานตาเกลี้ยงมีการรวบรวมกลุ่มเพิ่มผลิตผลิตภัณฑ์ โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชนในการจัดตั้งกลุ่ม โดยผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นของที่ใช้นคริวเรือนและการเกษตร และด้านการเงิน สมาชิกในกลุ่มฯ จะได้รับผลตอบแทนเป็นรายชิ้น

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์และคณะ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิสาหกิจหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มผลิตภัณฑ์ผักตบชวาบ้านสามใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ จิตความสามารถการแข่งขัน และความเข้มแข็งด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดการองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานในท้องถิ่น และระดับรายได้ของหน่วยธุรกิจ พบว่า การจัดการองค์กรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาทำหน้าที่ 8 ตำแหน่ง ซึ่งหน้าที่ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มฯ การผลิตในด้านการบริหารและการวางแผนการผลิตจะเป็นหน้าที่ของประธาน และสินค้าที่สมาชิกผลิตจะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น การตลาด กลุ่มลูกค้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางมีประมาณร้อยละ 97 เป็นพ่อค้าในท้องถิ่น 4 ราย ส่วนที่เหลือเป็นการฝากขายและออกงานแสดงสินค้า และการเงินจะหน้าที่ของคณะกรรมการ 4 คน และมีการพิจารณาการปันผลจากยอดการผลิตสินค้าของสมาชิกแต่ละรายตลอดปี

วินัส ฤาชัย (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องศักยภาพของธุรกิจชุมชนภายใต้โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดการ การตลาด การผลิต และการเงินของธุรกิจชุมชน 4 กลุ่ม 1) กลุ่มเกษตรกรรมร่องวัวแดง 2) กลุ่ม

แม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าไผ่ 3) กลุ่มอาชีพกระดาษสาและหัตถกรรม และ 4) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สันทราย พบว่า แต่ละกลุ่มมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แตกต่างกัน ซึ่งกลุ่มที่มีจุดแข็ง และโอกาสมากที่สุด คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่าไผ่ รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพกระดาษสาและ หัตถกรรม อันดับสาม คือ กลุ่มเกษตรกรร่องวัวแดง และอันดับสุดท้าย คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สันทราย ตามลำดับ

แววดาว เขียวภา (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่องอาชีพจักสานบ้านท้าวบุญเรือง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจักสานบ้านท้าวบุญเรือง และเพื่อหา แนวทางการส่งเสริมอาชีพจักสานในท้องถิ่น พบว่า อาชีพจักสานบ้านท้าวบุญเรืองมีมานานเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา งานจักสานของบ้านท้าวบุญเรืองเริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ซึ่งปัจจุบันมีงานจักสาน 2 ประเภทที่ยังทำอยู่ คือ การสานเป็นแผ่นด้วยสวดลายต่าง ๆ และอีกประเภทหนึ่ง คือ การสานถ้วย โดยกระบวนการจักสานนิยมใช้วัสดุคือ ไม้ไผ่ข้าวหลาม เป็นหลัก

เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการคงอยู่ในอาชีพของผู้สำเร็จ อาชีวศึกษา จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมการทำงานของผู้ที่คงอยู่ในอาชีพ คือ พฤติกรรมที่มีความหมายในการทำงานพฤติกรรมที่รับผิดชอบทำงานด้วยความรับผิดชอบ ทำงานได้ถูกต้องและมี มาตรฐาน ทำงานด้วยความมานะพยายามและอดทน มีความมุ่งมั่นอนาคต คาดคะเนการณ์ไกลหวังผล ในระยะยาวมากกว่าผลในปัจจุบัน ทำงานด้วยความสุขและสนุกสนาน ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ และจริงใจต่อลูกค้าและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และแรงจูงใจในการทำงานของผู้ที่คงอยู่ในอาชีพ ประกอบด้วยรายได้ ความสามารถที่จะทำงานได้สำเร็จ งานมีความมั่นคง มีความพอใจกับงานที่ทำ มีความผูกพันกับงานที่ทำ ได้ทำงานท้องถิ่นเดิม

อาธา คำภา(2544) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มผลิตงานหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา หมู่ 1 ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด น.นนทบุรี พบว่าการรวมกลุ่มเกิดจากความต้องการ ของคน ในชุมชนที่มีอาชีพรองรับอยู่แล้วจากการมีชื่อเสียงทางด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของ ชาวอมฤมาตั้งแต่อดีต และสมาชิกส่วนใหญ่ต้องการผลิตเพื่อสืบทอดงานหัตถกรรมของท้องถิ่น ซึ่ง การสืบทอดงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานี้เกิดจากการสืบทอดกันภายในกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ กลุ่มเครือญาติ ซึ่งเป็นการสืบทอดที่ก่อให้เกิดกระบวนการผลิตซ้ำตามที่มีมาแต่อดีต

กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในรูปของวัสดุอุปกรณ์การผลิตไม่ใช่ในรูป ของตัวเงิน เงินทุนในการผลิตจึงมาจากเงินทุนส่วนตัวของสมาชิก ซึ่งอยู่ในรูปของเงินออมทรัพย์

แต่ก็ไม่มากพอที่จะให้สมาชิกทำการกู้ยืมมาลงทุนเพื่อการผลิตได้ อย่างไรก็ตามสมาชิกในกลุ่มเห็นว่าการผลิตทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถลดภาระหนี้สินได้

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานหัตถกรรมเป็นงานที่มีความละเอียด ความประณีต และเป็นงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในชุมชนนั้น อีกทั้งงานหัตถกรรมจะเป็นงานที่มีการสืบทอดกันภายในกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม ดังนั้นงานหัตถกรรมจึงเป็นงานที่ต้องอาศัยแรงงานที่มีความชำนาญในการผลิตเป็นอย่างมาก และเป็นงานที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved